

Шифр роботи «фінзабезпеч»

З М І С Т

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ, ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ЗАСАДИ ТА ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	5
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	8
РОЗДІЛ 3. ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	15
ВИСНОВКИ.....	20
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	22

ВСТУП

Однією з головних цілей державної соціально-економічної політики є створення умов для її стійкого розвитку та постійного зростання рівня та якості життя громадян. При цьому досягнення цієї мети передбачає також усунення територіальних диспропорцій та «вирівнювання» показників регіонального розвитку. Особливого загострення дана проблема набула через політичну кризу, що вирує в окремих областях України з 2014 р. Як відомо, її наслідком стала тимчасова втрата повного контролю над частиною територій, що вкрай негативно позначилося на економічному, а відтак і бюджетному потенціалі та на соціальних показниках охоплених кризою регіонів. Крім того, під час бойових дій було пошкоджено об'єкти транспортної та соціальної інфраструктури, відновлення яких є нагальною проблемою для місцевого керівництва. Очевидно, що до вирішення цієї проблеми необхідно залучити будівельні підприємства регіону, що надасть початковий імпульс подальшого відродження соціально-економічної системи регіону. Однак, це потребує значних фінансових ресурсів, акумулювання яких в регіоні посткризових трансформацій є майже неможливим. При цьому вже сьогодні можна цілком упевнено стверджувати, що зловживання принципом патерналізму у фінансуванні розвитку регіонів та місцевих громад лише плекає утриманські настрої, майже повністю блокуючи підприємницьку ініціативу «на місцях». Як показала практика, державні «дотації вирівнювання» здебільшого використовувалися вкрай неефективно: при збільшенні їх обсягу низка соціально-економічних проблем регіонів лишалася майже незмінною, або навіть збільшувалася. Тож, за таких умов значно зростає важливість пошуку нових ефективних механізмів фінансового забезпечення функціонування розвитку місцевого самоврядування та вирішення соціально-економічних проблем місцевого рівня, що надасть поштовх відновленню та подальшому розвитку регіону.

Отже, метою даного дослідження є пошук можливостей покращення фінансового забезпечення функціонування місцевого самоврядування в Луганській області та активізації посткризових трансформацій в регіоні.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити таке коло завдань:

- 1) розкрити сутність, інституціональні засади та фінансове забезпечення функціонування розвитку місцевого самоврядування;
- 2) проаналізувати сучасний стан та фінансове забезпечення місцевого самоврядування в Луганській області;
- 3) виявити основні проблеми функціонування та розвитку місцевого самоврядування в регіоні;
- 4) обґрунтувати шляхи покращення фінансового забезпечення функціонування розвитку місцевого самоврядування в регіоні.

Методичну базу дослідження сформували методи динамічного, логічного та кореляційного аналізу.

Дана наукова робота містить три розділи. У першому розкривається сутність, інституціональні засади та фінансове забезпечення розвитку місцевого самоврядування. Другий розділ присвячений аналізу стану та фінансового забезпечення розвитку місцевого самоврядування в Луганській області. У третьому – обґрунтовані шляхи покращення фінансового забезпечення функціонування місцевого врядування регіону.

РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ, ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ЗАСАДИ ТА ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ Й РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

На сучасному етапі розвитку України в умовах прискорення децентралізаційних процесів місцеве самоврядування виступає головним провідником державної соціально-економічної політики, створюючи передумови регіонального розвитку та підвищення добробуту населення. Відповідно до ст. 5 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [3], згідно з нормами якої до системи місцевого самоврядування в Україні входять: територіальна громада; сільська, селищна, міська рада; сільський, селищний, міський голова; виконавчі органи сільської, селищної, міської ради; районні і обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст; органи самоорганізації населення. Однією з характерних особливостей місцевого самоврядування є те, що воно діє як певна система або той організаційно-правовий механізм, завдяки якому територіальні громади безпосередньо і через органи місцевого самоврядування здійснюють функції і повноваження місцевого самоврядування [8, с. 89].

Засади місцевого самоврядування в Україні визначені Конституцією України, Європейською хартією місцевого самоврядування (ратифікована парламентом України в 1997 р.), законами України “Про місцеве самоврядування в Україні”, “Про службу в органах місцевого самоврядування”, “Про статус депутатів місцевих рад” та низкою інших законів і документів.

Функції (основні напрями і види діяльності) місцевого самоврядування є багатоманітними і різняться за своїм призначенням і юридичними властивостями. За об’єктно-цільовою характеристикою функції органів місцевої влади можна поділити так: 1) бюджетно-фінансові; 2) матеріально-технічні; 3) інформаційні; 4) планування та програмування розвитку відповідних територій; 5) нормотворчі; 6) соціально-культурні; 7) екологічного контролю; 8) політичні тощо. Зазначені функції є загальними для всіх сфер

місцевого життя та спрямовані на вирішення питань місцевого значення[8, с. 95].

Цілком очевидно, що для виконання цих функцій потрібно відповідне фінансове забезпечення. Фінансові ресурси місцевого самоврядування формуються за рахунок таких джерел: власних (надходження місцевих податків, коштів від використання комунального майна тощо), залучених (надходження з бюджетів інших рівнів) та позикових (кредити та позики). З цього приводу слід зазначити, що позикові кошти у формування фінансових ресурсів місцевого врядування на даний момент практично не використовуються, в міжбюджетні трансферти і до тепер є основним методом бюджетного регулювання. Зокрема, до 2015 р. відповідно до Бюджетного кодексу [1], в Україні використовувалися наступні форми міжбюджетних трансфертів: дотації вирівнювання; субвенції; кошти, що передаються до державного бюджету України та місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів, та інші дотації.

Проте, після прийняття змін до Податкового та Бюджетного кодексів, затверджених Верховною Радою України 28 грудня 2014 р. використання цих видів трансфертів було призупинено через їх неефективність. Як вже зазначалося, використання трансфертного механізму забезпечення фінансових потреб місцевої та регіональної влади призвело до пригнічення підприємницької активності в регіонах, фактично нівелювавши їх значущість в формування фінансових основ соціально-економічного розвитку регіонів та територій.

З 2015 року Державним бюджетом України передбачаються такі трансферти місцевим бюджетам: базові дотації, субвенції, реверсні дотації, додаткові дотації. Крім того, відповідно до чинного на той момент законодавства, у 2015-2016 рр. держава через систему субвенцій повною мірою забезпечувала фінансування поточних видатків установ медичної та освітньої сфери, що належать до повноважень місцевих бюджетів. Проте, відповідно до чергових змін Бюджетного кодексу України кошти цих субвенцій у 2017 році

спрямовувалися винятково на оплату праці з нарахуваннями педагогічних працівників, утримання професійно-технічних навчальних закладів державної та комунальної власності та оплати поточних видатків медичних закладів, крім видатків на оплату комунальних послуг та енергоносіїв [1].

Вищеописані зміни викликали необхідність трансформації і механізму формування місцевих бюджетів, підсиливши роль місцевих громад. Зокрема, Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» № 157-VIII від 05.02.2015 р. [2] дав старт реформі децентралізації, регламентувавши порядок їх об'єднання, повноваження та гарантувавши їм фінансову підтримку.

Таким чином, у сучасних умовах місцеве самоврядування виступає головним провідником державної соціально-економічної політики, створюючи передумови регіонального розвитку та підвищення добробуту населення. Проте, для ефективного виконання органами місцевого самоврядування їх функцій і завдань потребує відповідного фінансового забезпечення.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Як відомо, кризові явища 2013-2015 рр. вкрай негативно позначилися на соціально-економічному стані Луганської області. Бойові дії призвели до того, що в Луганській області залишилось не так багато підприємств, які могли б позитивно звітувати про результати діяльності за минулий рік. Станом на 1 січня 2015 р. на території, яка підконтрольна українській владі, залишилось менш 15,0% промислових підприємств. Кількість платників в порівнянні з початком року зменшилась на 5,0%. (з 105141 суб'єктів господарювання до 99905 суб'єктів господарювання) як по юридичних особах, так і по фізичних особах – підприємцях. [13]. Тож цілком очевидно, що потенціал регіонального та місцевих бюджетів зазнав руйнівного впливу. За таких умов виконання місцевими органами влади своїх повноважень опинилося під загрозою, особливо урахувавши зміни в міжбюджетних відносинах. Тож, в Луганській області розпочався процес формування об'єднаних територіальних громад (ОТГ), результати якого подані у табл. 2.

Як видно з табл. 2, протягом 2015-2018 рр. інтенсивність процесу утворення ОТГ в Луганській області значно зросла. Якщо у 2015 р. було створено лише 2 ОТГ, то у 2018 р. кількість функціонуючих ОТГ склала 9. На сьогодні в луганській області створено 23 ОТГ, найбільшими з них за чисельністю населення та за площею є Новоайдарська селищна ОТГ, Троїцька селищна ОТГ, об'єднана Новопсковсько-Заайдарівська ОТГ, об'єднана Білокуракінсько-Тимошинська ОТГ, Щастинська міська ОТГ та Марківська селищна ОТГ.

Зростання кількості ОТГ зумовило розповсюдження докорінно нових, прогресивних підходів до управління соціально-економічними процесами на місцевому рівні, що, у свою чергу, сприяло підвищенню ділової активності мікросуб'єктів, розташованих на території ОТГ Луганської області. Внаслідок цього в аналізованому періоді на 61,57% зріс обсяг податкових надходжень до

місцевих бюджетів. Пік зростання податкових надходжень (22,96%) відбувся протягом 206-2017 рр.

Таблиця 2

Основні індикатори процесу формування об'єднаних територіальних громад в Луганській області у 2015-2018 рр.

Показники		2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Податкові надходження до місцевих бюджетів, млн. грн.		1801,39	2157,47	2652,80	2910,50
Темп приросту, %	ланцюговий		19,77	22,96	9,71
	базисний		19,77	47,26	61,57
Видано позик місцевим бюджетам, млн. грн.		3057,00	296,00	50,00	178,00
Темп приросту, %	ланцюговий		-90,32	-83,11	256,00
	базисний		-90,32	-98,36	-94,18
Кількість ОТГ, що функціонують, одиниць		2	3	5	9
Темп приросту, %	ланцюговий		50,00	66,67	80,00
	базисний		50,00	150,00	350,00
Надходження власних доходів у розрахунку на 1 мешканця ОТГ, грн.		1715,80	2423,30	2512,80	2806,40
Темп приросту, %	ланцюговий		41,23	3,69	11,68
	базисний		41,23	46,45	63,56
Кошти субвенції на соціально-економічний розвиток, які перераховано місцевим бюджетам, млн. грн.		15,60	21,20	26,70	33,60
Темп приросту, %	ланцюговий		35,90	25,94	25,84
	базисний		35,90	71,15	115,38
Надходження коштів на розбудову дорожньої інфраструктури, млн. грн.		77,40	125,60	288,30	363,80
Темп приросту, %	ланцюговий		62,27	129,54	26,19
	базисний		62,27	272,48	370,03
Субвенція на інфраструктуру ОТГ, млн. грн.		3,80	12,40	31,60	37,60
Темп приросту, %	ланцюговий		226,32	154,84	18,99
	базисний		226,32	731,58	889,47
Субвенція на реалізацію проєктів з Державного фонду регіонального розвитку, млн. грн.		125,40	202,70	338,90	401,30
Темп приросту, %	ланцюговий		61,64	67,19	18,41
	базисний		61,64	170,26	220,02
Субвенція із Державного бюджету на фінансування проєктів з розвитку фізичної культури і спорту		1,70	1,20	3,40	6,90
Темп приросту, %	ланцюговий		-29,41	183,33	102,94
	базисний		-29,41	100,00	305,88
Субвенція на розвиток сільської медицини, млн. грн.		34,80	55,20	61,10	67,00
Темп приросту, %	ланцюговий		58,62	10,69	9,66
	базисний		58,62	75,57	92,53
Загальна площа земельних ділянок, переданих у комунальну власність, тис. га		4,80	7,50	9,90	13,50
Темп приросту, %	ланцюговий		56,25	32,00	36,36
	базисний		56,25	106,25	181,25
Загальна кількість схвалених проєктів, на реалізацію яких виділено кошти (з усіх джерел)		3	22	34	39
Темп приросту, %	ланцюговий		633,33	54,55	14,71
	базисний		633,33	1033,33	1200,00

Джерело: розраховано автором за матеріалами [12; 13; 14; 15]

Разом із тим значно скоротився обсяг позик місцевим бюджетам з Державного бюджету на покриття тимчасових касових розривів (загалом за період на 94,18%), що пояснюється зміцненням бюджетного потенціалу місцевих бюджетів в результаті зростання інтенсивності мобілізації коштів в їх доходну частину. В цілому обсяг доходів місцевих бюджетів у розрахунку на 1 мешканця ОТГ Луганщини зріс з 1715,80 грн./особа у 2015 р. до 2806,4 грн./особа у 2018 р., тобто на 63,56%.

Разом із тим значно збільшився обсяг фінансової підтримки держави, передбаченої чинним законодавством. Зокрема, обсяг субвенції на соціально-економічний розвиток, виділеної ОТГ Луганщини у 2018 р. склав 33,6 млн. грн., що на 115,38% більше, ніж у 2015 р. На розбудову дорожньої інфраструктури у минулому році було виділено загалом 363,8 млн. грн., що майже вчетверо перевищує показник 2015 р. З цього приводу слід зазначити, що відновлення зруйнованої внаслідок бойових дій інфраструктури є нагальною проблемою місцевої та регіональної влади, тож створення належного фінансового забезпечення цих проєктів є надзвичайно важливим для регіону.

Субвенція на розвиток інфраструктури ОТГ протягом аналізованого періоду зросла майже вдсятеро, чотирикратний приріст показала субвенція з державного бюджету на фінансування проєктів розвитку фізичної культури і спорту. На розвиток сільської медицини у 2018 р. було виділено 67 млн. грн., що майже вдвічі більше, ніж у 2015 р. З Державного фонду регіонального розвитку на умовах софінансування у 2018 р. були профінансовані проєкти загальною вартістю 401,3 млн. грн., що на 220,02% більше, ніж у 2015 р.

Крім того, було створено умови для подальшого економічного зростання. Зокрема, у комунальну власність у 2018 р. було передано земельні ділянки загальною площею 13,5 тис. га, що на 181,25% більше, ніж знаходилося у використанні місцевих рад у 2015 р.

Ураховуючи, що відповідно до нового механізму, фінансування місцевих бюджетів здійснюється на проєктній основі, тобто кошти виділяються на реалізацію конкретних проєктів, що стимулює підприємницьку ініціативу та

адресність державної фінансової підтримки. Загальна кількість схвалених проєктів по ОТГ Луганщини, на які було виділено фінансування, зростає з 3 до 39. Отже, процес утворення ОТГ в Луганській області набирає обертів, новий механізм фінансування регіонального розвитку довів свою ефективність, що позначилося і на загальних показниках соціально-економічного розвитку Луганської області (рис. 1).

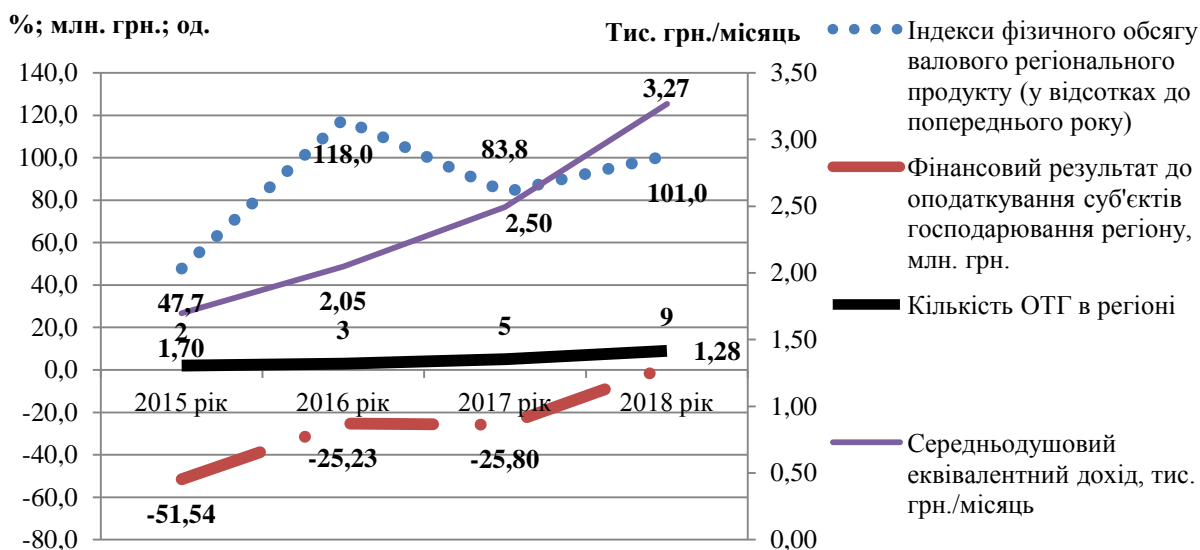

Рис. 1. Вплив процесу децентралізації на показники розвитку Луганської області

Джерело: розроблено автором за матеріалами [15; 16; 17]

Як видно з рис. 1, загальний тренд індексу фізичного обсягу валового регіонального продукту (ВРП), фінансового результату до оподаткування регіональних підприємств та середньодушового еквівалентного доходу в цілому співпадає з динамікою утворення ОТГ. Отже, саме нові методи управління функціонуванням регіону та окремих його територій, передбачені даною адміністративною реформою, зокрема, делегуванням повноважень «на місця» тощо, сприяли поживленню підприємницької активності в громадах та забезпечили умови соціально-економічного розвитку Луганської області.

Впровадження прогресивних методів управління регіоном і територіями створило умови для значного покращення результатів діяльності регіональних підприємств. Зокрема, в 2018 р., уперше за багато років вдалося подолати

хронічну збитковість суб'єктів господарювання Луганської області та отримати прибуток, що означає розширення бази оподаткування як джерела надходження коштів до бюджетів всіх рівнів. Протягом 2015-2018 рр. був подоланий спад виробництва, помітно зросли доходи населення. З огляду на це можна констатувати, що основним напрямком збільшення обсягів фінансування регіонального розвитку при підвищенні ефективності використання бюджетних коштів є створення об'єднаних територіальних громад.

Проте, попри досягнуті результати, реформа децентралізації у Луганській області проходить досить мляво. Зокрема, з 665 ОТГ, що функціонували в Україні станом на 1 січня 2019 року, лише 9 були створені в Луганській області, тобто лише 1,35%. Найбільша інтенсивність перебігу децентралізаційного процесу спостерігається в Дніпропетровській, Житомирській, Волинській і Тернопільській областях, де утворено 56, 45 та 40 ОТГ відповідно. Недостатня активність у створенні ОТГ позначається і на кількості проектів, що розроблюються в ОТГ та є підставою для виділення коштів на їх реалізацію, а відтак, і на обсягах фінансування [9]. Крім того, це негативно позначається і на обсягах державної підтримки регіональних ОТГ: у 2018 р. Луганській області було виділено менше 2% фінансування із всіх джерел.

Отже, фінансовий потенціал адміністративної реформи використовується не повною мірою. Однією з головних перешкод у цьому питанні є значна економічна диференціація районів та територій, що спричинено, головним чином, бойовими діями. Зокрема, території, які розташовані близько до лінії розмежування, зазнали досить великих руйнувань, тож потребують значних фінансових вкладень та тривалого часу на відновлення і на даний час є радше реципієнтами, а не донорами фінансових ресурсів. Тому об'єднання громад таких населених пунктів з іншими територіальними громадами є проблематичним.

На цьому тлі дуже гостро постає інша проблема, характерна для Луганської області, як регіону посткризових трансформацій: пошук фінансових ресурсів для відновлення соціальної інфраструктури та вирішення соціальних

проблем. До таких соціальних проблем слід віднести: а) складність отримання власного житла молодими родинами (через відсутність коштів); б) здебільшого незадовільний стан будівель шкіл та дитячих садків (через обмеженість або відсутність бюджетного фінансування та недостатні фінансові можливості благодійних фондів); в) занедбаність будівель лікарень, що призводить до їх невідповідності існуючим нормативам (знов таки через недостатність бюджетного фінансування); г) недостатність службового житлового фонду для забезпечення пільгових категорій громадян, зокрема працівників житлово-комунального господарства, поліції тощо; д) наявність значного обсягу недобудов, стан яких протягом часу погіршується.

При цьому недостатня увага до вирішення цих проблем призводить до їх загострення, що негативно впливає на стан трудових ресурсів регіону. Так, житлові проблеми змушують молоді родини від'їжджати на заробітки або навіть на постійне проживання до інших країн. Ураховуючи той факт, що традиційно до таких вчинків вдаються найбільш конкурентоспроможні на ринку праці особи (висококваліфіковані, з вищою освітою), то вплив міграційних процесів на стан трудових ресурсів галузі та регіону можна вважати катастрофічним. Крім того, така ситуація негативно вплине на демографічну ситуацію в регіоні, що в майбутньому призведе до скорочення економічно активного населення і трудових ресурсів.

Занедбаність будівель лікарень у першу чергу й безпосередньо погіршує якість трудових ресурсів за критерієм стану здоров'я. Незадовільний стан будівель шкіл та дитячих садків здійснює аналогічний вплив, адже призводить: по-перше, до зростання захворюваності серед дітей через встановлення некомфортного мікроклімату в будівлях (підвищена вологість, знижена температура повітря); по-друге, до перешкод в перебігу навчально-виховного процесу (наприклад, покрівлі, які течуть, призводять до псування технічних засобів навчального процесу, не дозволяють повною мірою використати потенціал навчальних лабораторій тощо, що, у свою чергу, негативно впливає на якість викладання), і, як наслідок, до погіршення результативності освітніх

послуг, що в майбутньому знизить якість трудових ресурсів галузі та регіону як за станом здоров'я, так і за освітою.

Недостатність службового житлового фонду для забезпечення пільгових категорій громадян активізує внутрішні міграційні процеси, адже громадяни, які мають право на отримання службового житла, не можуть його своєчасно отримати й змушені звільнитися з роботи. Це спричиняє високу плинність персоналу, руйнуючи трудовий потенціал в таких важливих сферах як житлово-комунальне господарство, органи внутрішніх справ тощо. Ураховуючи соціальну значущість цих сфер діяльності, можна стверджувати, що руйнація їх трудового потенціалу відчутно погіршить якість життя населення.

Разом із тим слід зауважити, що на території регіону, зокрема у містах Северодонецьку, Лисичанську, Рубіжному, існує значний обсяг незаселеного житлового фонду, який потребує реконструкційних та відновлювальних робіт. Мобілізація цього фонду надала б можливість розширити наявний житловий фонд, що утримується на балансі виконавчих комітетів, зокрема зі статусом службового житла. До того ж наявність значного обсягу недобудов, стан яких протягом часу погіршується, є наочним прикладом нераціонального використання як приватних, так і державних інвестиційних ресурсів.

Таким чином, роль місцевого самоврядування у створенні фінансових основ сталого розвитку Луганської області як регіону постконфліктної трансформації є беззаперечно визначною, адже саме підсилення значущості місцевого рівня державного управління виступило драйвером прогресивних зрушень в регіоні, забезпечивши необхідні передумови розвитку Луганської області, у тому числі фінансові. Проте, особливості регіону, зумовлені кризовими явищами 2014-2015 рр., дещо уповільнюють децентралізаційні процеси, тому на всіх рівнях державного управління необхідно вжити заходів щодо сприяння подальшому розвитку місцевого самоврядування, особливо у регіонах постконфліктної трансформації. Недостатнє фінансове забезпечення не дозволяє ефективно вирішувати соціальні проблеми, сприяючи їх накопиченню та загострюючи кризові явища в регіоні.

РОЗДІЛ 3. ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ Й РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Для усунення перешкод у перебігу децентралізаційних процесів в регіоні та зміцнення економічного та фінансового потенціалу територіальних громад необхідно вжити низку заходів, у тому числі передбачених Стратегією розвитку Луганської області [5], зокрема, таких:

- чітке визначення адміністративно-територіальних між ОТГ;

- проведення повної інвентаризації комунального майна і ресурсів, а також проведення грошової оцінки земель для виявлення резервів сталого розвитку ОТГ і регіону;

- здійснення передачі до комунальної власності безхазяйного майна;

- розробка містобудівної документації;

- створення освітніх і медичних округів;

- підготовка проектів до участі у конкурсах Державного фонду регіонального розвитку тощо.

Реалізація запропонованих заходів створить необхідні організаційні передумови ефективного вирішення соціальних проблем в регіоні та покращення соціальної інфраструктури. Цілком очевидно, що означені проблеми потребують залучення до їх вирішення регіональних будівельних підприємств. Як відомо, проблемами реконструкції соціальної інфраструктури опікуються органи місцевої влади (знаходяться в площині її повноважень). Проте, якісне та своєчасне розв'язання цих проблем неможливо без впровадження механізму соціального інвестування [6, с. 90; 7, с. 134; 9, с. 185; 10, с. 205; 11, с. 75], що передбачає ефективну співпрацю органів місцевої влади з інституційними інвесторами, адже залучення коштів Державного фонду регіонального розвитку можливо лише на умовах співфінансування.

Слід відзначити, що фінансово-інвестиційні ресурси місцевих органів влади як основних замовників будівельно-монтажних робіт є недостатніми для

вирішення вищезначених проблем, тож за таких умов необхідно залучення потенціалу фінансового сектора, перед усім банківських установ. Так, законодавчі зміни в межах проваджуваної реформи децентралізації забезпечили органам місцевого самоврядування можливість здійснювати запозичення та отримувати позики відповідно до вимог, встановлених Бюджетним кодексом України [1]. Граничний розмір банківських кредитів, які отримуватимуть міські ради для вирішення окреслених нагальних соціальних проблем, будуть визначати кредитні комісії банків відповідно до бюджетних можливостей муніципальних утворень. В рамках цих обмежень надзвичайно важливим є виявлення соціальних пріоритетів, тобто встановлення черговості вирішення вищеописаних соціальних проблем. Алгоритм прийняття рішень щодо вибору та інвестування соціально значущих проєктів будівельних підприємств наведено на рис. 2.

Слід наголосити, що банківські кредити на соціальні потреби мають надаватися на пільгових умовах (ставка за ними не має перевищувати ставку рефінансування НБУ). При цьому держава має заохочувати участь банків у вирішенні соціальних проблем міст та регіонів шляхом урахування обсягу пільгового кредитування регіональних та муніципальних соціальних проєктів при наданні комерційним банкам стабілізаційних кредитів НБУ.

При цьому необхідно брати до уваги, що першочергове виконання будівельно-ремонтних робіт у соціальній сфері можуть виступити також акселератором економічного розвитку регіону, адже на практиці враховуватиметься вищеописаний ефект акселерації, сутність якого в узагальненому вигляді, як відомо, полягає в тому, що зміна в попиті на готову продукцію, у тому числі на споживчі товари, послуги викликає більш різкі зміни у величині капіталу, необхідного для їх виробництва. Збільшення попиту на послуги соціальної сфери, нашому випадку, може викликати прискорене зростання капіталовкладень у ресурсний потенціал будівельних підприємств.

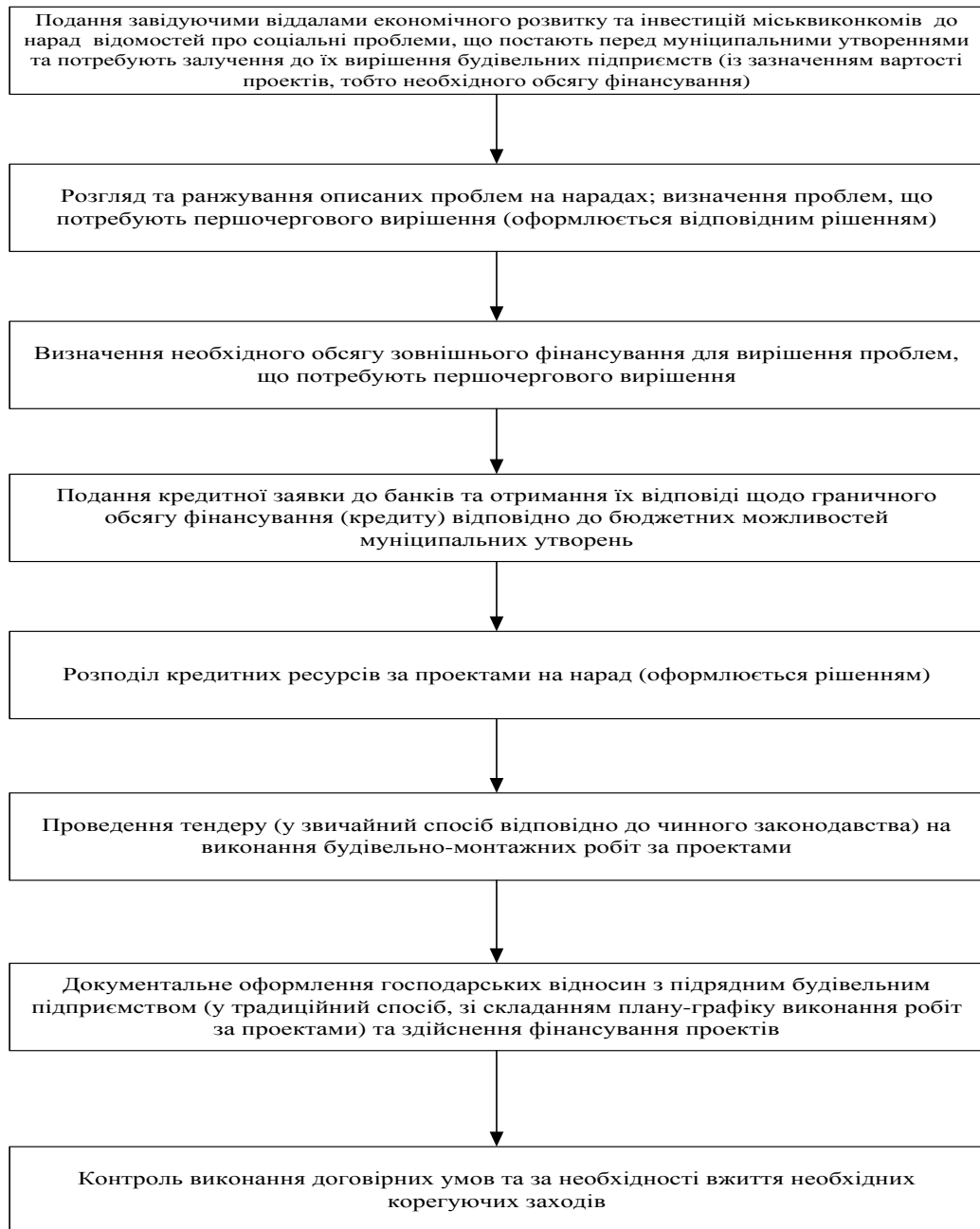

Рис. 2. Пропонований алгоритм прийняття рішень щодо реалізації соціально значущих проектів із залученням будівельних підприємств регіону

Джерело: розроблено авторами

Спрацювання ефекту акселерації пояснюється тим, що будівельна галузь є доволі специфічним сектором економіки, вирізняючись певними особливостями, зокрема: циклічністю попиту на будівельно-монтажні роботи, що зумовлюється тривалим терміном експлуатації об'єктів будівництва; високою капіталомісткістю виробничо-технологічного процесу; наявністю

значного часового лагу між початковими витратами та кінцевим результатом діяльності; високою промисловою та соціальною значущістю результатів діяльності будівельної галузі; потребою у значних обсягів фінансових ресурсів на реалізацію будівельних проектів тощо[7, с. 178]. Саме ці специфічні риси й обумовлюють значний вплив стану галузі на соціально-економічний розвиток країни або регіону. Динаміка обсягів будівельно-монтажних робіт і валового регіонального продукту Луганської області за 2012-2018 рр. наведена на рис. 3.

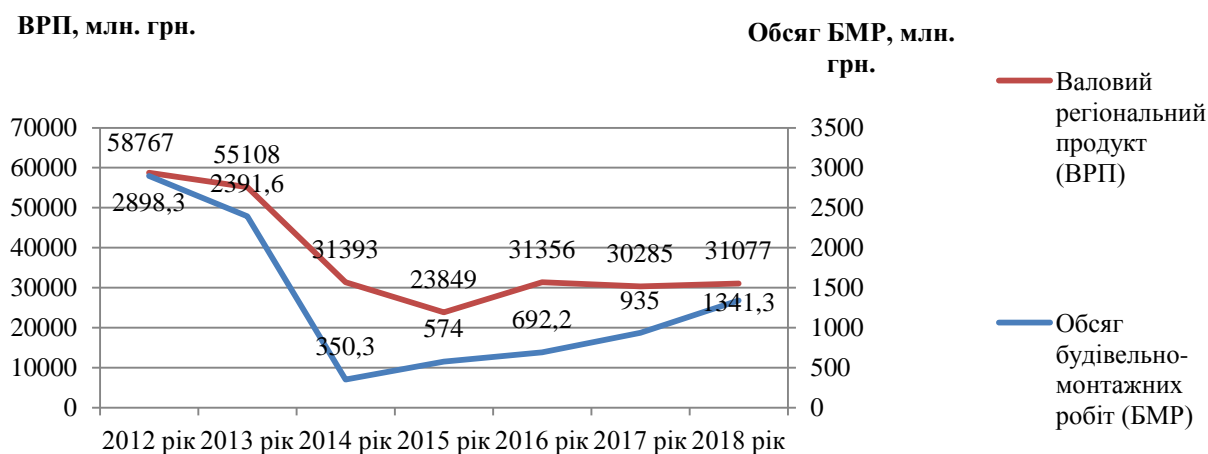

Рис. 3. Динаміка обсягів будівельно-монтажних робіт та ВРП Луганської області за період 2012-2018 рр.

Джерело: побудовано авторами за матеріалами [15; 16; 17]

Щільність зв'язку між економічною динамікою в будівельній галузі та в регіоні аналітично характеризується значенням коефіцієнта кореляції Спірмена, який розраховується за формулою:

$$\rho = \frac{\sum(X_1 - \bar{X}) \cdot (Y_1 - \bar{Y})}{\sqrt{\sum(X_1 - \bar{X})^2 \cdot (Y_1 - \bar{Y})^2}}, \quad (1)$$

де X – обсяг будівельно-монтажних робіт за роками аналізованого періоду; Y – валовий регіональний продукт Луганської області.

Друга ступінь значення отриманого коефіцієнту кореляції, тобто коефіцієнт детермінації, визначає силу впливу будівельної галузі на мезоекономічну динаміку. Результати розрахунку наведених показників подано в табл. 3.

Таблиця 3

Показники-характеристики щільності зв'язку та сили впливу будівельної галузі на мезоекономічну динаміку Луганської області

Показники	Значення
Коефіцієнт кореляції Спірмена	0,942133
Коефіцієнт детермінації	0,887615

Джерело: розраховано авторами

З таблиці 3 видно, що між ВРП та обсягом будівельно-монтажних робіт в регіоні існує дуже сильний зв'язок, тобто можна стверджувати, що зміна обсягів валового регіонального продукту Луганської області на 88,76% обумовлена зміною ділової активності будівельних підприємств. Отже, будівельна галузь має значний акселеративний ефект на економіку регіону.

З урахуванням вищевикладеного, цілком можна стверджувати, що активізація господарської діяльності будівельних підприємств може виступити «точкою зростання» економіки Луганської області. В умовах падіння платоспроможного попиту відродження галузі може розпочатися з відтворення майна суб'єктів соціальної інфраструктури регіону (відновлення будівництва житла, відновлення об'єктів соціальної інфраструктури, ремонту дитячих закладів, шкіл, лікарняних приміщень тощо).

Таким чином, найбільш ефективним та доступним методом фінансування виступає механізм соціального інвестування, що передбачає ефективну співпрацю органів місцевої влади з інституційними інвесторами. Саме це дозволить вирішити найбільш болючі для Луганської області соціальні проблеми, здебільшого зумовлені кризовими явищами 2014-2015 рр., сформувавши також підвалини економічного зростання регіону. Крім того, будівельна галузь виступить локомотивом позитивних мезоекономічних зрушень. Активізувати господарську діяльність будівельних підприємств Луганської області доцільно шляхом відтворення майна суб'єктів соціальної інфраструктури.

ВИСНОВКИ

Таким чином, за матеріалами даної наукової роботи можна зробити такі висновки:

1. Місцеве самоврядування являє собою дієвий соціальний механізм, що здатний відповідати інтересам громади і дає можливість безпосередньо впливати на владу. До системи місцевого самоврядування в Україні входять: територіальна громада; сільська, селищна, міська рада; сільський, селищний, міський голова; виконавчі органи сільської, селищної, міської ради; районні і обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст; органи самоорганізації населення. Функції органів місцевої влади можна згрупувати таким чином: бюджетно-фінансові; матеріально-технічні; інформаційні; планування та програмування розвитку відповідних територій; нормотворчі; соціально-культурні; екологічного контролю; політичні тощо.

2. Фінансові ресурси місцевого самоврядування формуються за рахунок таких джерел: власних (надходження місцевих податків, коштів від використання комунального майна тощо), залучених (надходження з бюджетів інших рівнів) та позикових (кредити та позики). З цього приводу слід зазначити, що позикові кошти у формування фінансових ресурсів місцевого врядування на даний момент практично не використовуються, в міжбюджетні трансферти і до тепер є основним методом бюджетного регулювання.

3. Фінансовий потенціал адміністративної реформи використовується не повною мірою. Однією з головних перешкод у цьому питанні є значна економічна диференціація районів та територій, що спричинено, головним чином, бойовими діями. Зокрема, території, які розташовані близько до лінії розмежування, зазнали досить великих руйнувань, тож потребують значних фінансових вкладень та тривалого часу на відновлення і на даний час є радше реципієнтами, а не донорами фінансових ресурсів. Тому об'єднання громад таких населених пунктів з іншими територіальними громадами є проблематичним.

4. Іншою болючою проблемою Луганської області, як регіону посткризових трансформацій: пошук фінансових ресурсів для відновлення соціальної інфраструктури та вирішення соціальних проблем, таких як складність отримання власного житла молодими родинами; здебільшого незадовільний стан будівель шкіл та дитячих садків; занедбаність будівель лікарень, що призводить до їх невідповідності існуючим нормативам тощо. Недостатнє фінансове забезпечення не дозволяє ефективно вирішувати соціальні проблеми, сприяючи їх накопиченню та загострюючи кризові явища в регіоні.

5. Для усунення перешкод у перебігу децентралізаційних процесів в регіоні та зміцнення економічного та фінансового потенціалу територіальних громад необхідно вжити низку заходів, окрема, таких: чітке визначення адміністративно-територіальних між ОТГ; проведення повної інвентаризації комунального майна і ресурсів, а також проведення грошової оцінки земель для виявлення резервів сталого розвитку ОТГ і регіону; здійснення передачі до комунальної власності безхазяйного майна; розробка містобудівної документації; створення освітніх і медичних округів; підготовка проектів до участі у конкурсах Державного фонду регіонального розвитку тощо.

6. Найбільш ефективним та доступним методом фінансування виступає механізм соціального інвестування, що передбачає ефективну співпрацю органів місцевої влади з інституційними інвесторами. Саме це дозволить вирішити найбільш болючі для Луганської області соціальні проблеми, сформувавши також підвалини економічного зростання регіону. Крім того будівельна галузь виступить локомотивом позитивних мезоекономічних зрушень. Активізувати господарську діяльність будівельних підприємств Луганської області доцільно шляхом відтворення майна суб'єктів соціальної інфраструктури, ураховуючи значний обсяг в даному регіоні соціальних проблем, які потребують активного залучення підприємств будівельної галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний Кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI (поточна редакція). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» № 157-VIII від 05.02.2015 р. (поточна редакція). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-viii>
3. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР (поточна редакція). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
4. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» № 157-VIII від 05.02.2015 р. (поточна редакція). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-viii>
5. Стратегія розвитку Луганської області до 2020 року. URL : http://loga.gov.ua/sites/default/files/collections/strategy_ukr_20-07-2017.pdf
6. Батажок С.Г. Доходи місцевих бюджетів як основа фінансової незалежності органів місцевого самоврядування. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2017. № 2. С. 89–91.
7. Забезпечення сталого розвитку регіону : економічні, управлінські, правові та інформаційно-технічні аспекти : колективна монографія / [П.В. Кривуля, Н.Б. Чернецька-Білецька, С.С. Штапаук та ін.] ; за заг. ред. Ю. І. Ключ., Н. В. Швець. Сєверодонецьк : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2017. 282 с.
8. Загальні засади місцевого самоврядування в Україні : підручник / за заг. ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. Київ : НАДУ ; Вид-во “Фенікс”, 2018. 400 с.
9. Крамчанінова М.Д., Паничок М.Ю., Бовт О.А. Механізм соціального інвестування будівельних проектів як чинник економічного зростання Луганської області в умовах посткризових трансформацій. *Бізнес Інформ*. 2020. №1. С. 182–188.

10. Покоłodна О.В. Формування місцевих доходів в Україні в 2016 році. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2017. № 54. С. 203–208.
11. Ткаченко Я.С. Фінансування в рамках державно-приватного партнерства: методологічні підходи до визначення сутності та основних елементів інфраструктури. *Вісник економічної науки*. 2014. № 2. С. 72-83.
12. Результати щорічного моніторингу процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. URL : <https://decentralization.gov.ua/mainmonitoring>
13. Звіти Головного управління Держаної податкової служби України у Луганській області за 2014-2018 рр. URL : <http://lg.sfs.gov.ua/diialnist/plani-ta-zviti-roboti/326781.html>
14. Звіти Державної казначейської служби України за 2015-2018 рр. URL : www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richniy-zvit-4
15. Національні рахунки 2015-2018 рр. (Луганська область). URL : <http://lg.ukrstat.gov.ua/sinf/nacrah/rnacrah.php.htm>
16. Валовий регіональний продукт Луганської області за період 2012-2018 рр. URL : g.ukrstat.gov.ua/sinf/nacrah/rnacrah.php.htm
17. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств за видами економічної діяльності за період 2012-2018 рр. URL : http://lg.ukrstat.gov.ua/sinf/rospidpr/rospidpr0718_4.php.htm

